

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cavssa Helvetica Orthodoxae Fidei

Murner, Thomas

Lucernae, 1528

VD16 M 7034

Octavvs Argvens Lvdimagister de sancto Gallo, Dominicus Zyli.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29525

CONCLUSIO QVARTA.

OCTAVVS ARGVENS LVDIMA

gister de sancto Gallo, Dominicus Zyli.

GRatia dñi nostri Ihesu Christi cōdiuidat nobis iam & in
omni tempore, Amen. Aliqua scripturarū adducta fue
re, de imaginibus clare sonantia, non tollerandas eas imagi
nes, quæ uenerant & honorant. Quū autē cōsidero dñm me
um D. Eckiū uenerationē hominibus admittere, consentire
non possum quæ scripturis defendi nequeūt. Clare ante hac
D. Eckius dixit imaginibus esse flectendū, & quod uenerari
debeant. Deus autē dicit. Non facias imagines neq; colas, nec
adores, quod fieri non debeāt, caussa est ut Sapien. xiiij. scri
bitur, qm̄ creaturæ in odiū dei factæ sunt, & in temptacionē
animæ hominū, & in miscipulā pedib⁹ insipientiū, sicut heu
nostræ imagines multos simplices deceperunt, adeo ut illas
gratiosas dicant. Et sicut scribit Esaias, ad nihilū ualent. Idolū
ibi scribit quod imaginē oportet significare, q̄a artificē cum
artificio illic describit. Breuitatis caussa ad nouū deuenio te
stamentū, unicū solum dictum adducens, Act. xvij. ibi dicit
Lucas, Paulus quū eos Athenis expectaret, accēdebat in eo
spiritus eius, quando ciuitatē uidebat seruituti imaginū dedi
tam, in cuius feruoris sui testimonio in medio fori stans dice
bat, uiri Athenienses, per omnia quasi superstitiosos uos ui
deo. Præteriens enim & uidens simulachra uestra, inueni &
aram, in qua scriptū erat, ignoto deo. Quod ergo ignorātes
colitis, hoc ego annuncio uobis. Deus qui fecit mundū, &
omnia quæ in eo sunt, hic cœli & terræ cum sit dñs, non in ma
nufactis templis habitat, nec manib⁹ humanis colit, indigens
aliquo quum ipse det omnibus uitā & inspirationē & oīa &c.
& mox sequit. In ipso enim uiuimus & mouemur & sumus,
sicut quidā uestroꝝ poetarū dixerunt. Ipsius enim & genus
sumus. Genus ergo quum simus dei, non debemus aestimare
auro & argento aut lapidi sculpturæ artis & cogitationis ho
minis. Hæc ergo notent Paulū externū diuinū cultum, hunc

Dd iij

COLLATIO XLVII.

dico qui manib⁹ sit hominū, sed & deum nostrū eundē apud Athenienses destituisse. uultq; ut cognoscant, quo ad deus illis uitam præstat & omne, ne sibi manibus seruiant humanis, neq; eum imaginibus adsimilent. Nunc autē dñs meus doctor has scripturas omnes ad idola uult trahere hæc in locō, sed in primordio nascētis ecclesiæ Christianæ, & æque illic eis Christum prædicabat crucifixū, uult Paulus ne deo altare faciant, neq; ei manibus omnīū seruiant, neq; cuiq; adsimilent, quoniam nō habitat in templis manu factis, sicut Stephanus ipse testat, sic ego intelligo ut concludā deum lapidea templa corporales oblationes non exposcere, sed animas nostras in templa & misericordiā ad oblationem, & alia id generis quæ me ad interrogandum mouent, Amen.

D. ECKIVS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Ludi magister & euangelicus prædicator, qui primo admissurus erat, monitorias, & memoratorias imagines in unius horæ spacio turpiter peruersus est, & sic effectus melior, ut non solum imagines expugnare nitatur, sed & altaria dilacerare, & ecclesias destruere, se in Thurcorū consiliū adaptans, & si nos Christiani hoc non faciamus. Aduersatur uenerationi imaginum, quemadmodū nos illas ueneramus, propter eas res, quæ per ipsas imaginantur, seu representantur dictū adducens, Exo. xx. de quo heri sufficienter dictum est, quod ibi prohibetur imaginum adoratio & ueneratio, scilicet idolorū more, quod neq; nos probi Christiani facimus, sicuti & heri de exemplo conspiciorū declaratū est. Hoc autem ut uerum sit, debet scire ludi magister naturam & conditionem tractandi scripturas, quum adeo sit friuolus ut carū uelit scripturarū lector esse, quas ne quidem didicerit, & si in ecclesia pulsatis campanis surgere ad dei uerbum annunciandum apud nostrates sit prædicare. Hæc autem est scripturarū natura, Augustinus docente, ut intellectus sumatur præcedentium & sequentium uerborum

CONCLUSIO QVARTA.

uerborum, hic autem præcedit. Ego sum deus tuus, non habebis deos alienos coram me &c. & ad hæc prohibet imagines adorare, ubi certum & clarum est eum prohibere alienorum idolorum imagines, hæc autem non sunt Christianorum imagines. Quum etiam & Lutherus ipse nouorum Christianorum caput, fatetur Christianorum imagines laudabiles esse & honorabiles, quare ergo eius discipulus audet diuæ Mariæ imaginem in monasterio sancti Galli turpiter uaccam mulcendam appellare. Ultra multos dicit homines seductos per imagines cui ego contradico, potius credens eum cum suo Iuffle, plus seduxisse homines, quam omnes crucifixi imagines in uniuerso orbe. Valde mouetur Christianos ex deuotione aliquas imagines gratiosas appellare. Hoc ne ad Christianum docentem spectat proximū suū male iudicare, sed in meliorem partem interpretari & docere deberet, procul dubio enim probi Christiani hæc dicentes eo non opinantur, gratiam uel in lapide uel in ligno esse, sed quia deus hominibus in eum locum confluentibus plus largiatur gratiarum, quam in alium quempiam locum peregrinantibus. Salomon tertio Regum libro, nono capite orauit de templo dei. Domine aperti sint oculi tui super domum, hanc die & nocte, ut exaudias orationem serui tui & populi tui Israel, & quod hoc in loco orauerint exaudias hoc in celo &c. Hæc Salomon ultra & ultra prosequitur, & noui nostri prophetæ homines diiudicant, qui procul quarunt sancta loca, quemadmodum hesterni die parrochus in Gâs pulchrū facinus induxerat, quia destituisset peregrinationem. Si enim ipse cum cæteris bene & recte Salomonis præceptū intellexissent, ubi ait peregrinus quoque si a remotis uenerit propter nomen tuum, & orabit in loco isto exaudiet eum &c. Et hoc ex scripturis docemur, creaturis aliquando in sano & bono intellectu tribui, quod alioqui soli Deo tribuendum esset, ludicum iij. Suscitauit eis saluatorem Othonielem, & si solus deus omnipotens saluator sit, nihilominus illic

COLLATIO XLVII.

illic homini tribuit in bono intellectu, sic scdm scripturas, & ipse Iudi magister facere debuisset, sicq; Christianos non iudicasset, qui dixerunt aliquas imagines esse gratiosas. Inducit Esa. xliiij. quod nihil est, clare em̄ ibidē de idolatria loquitur, artifices idoli nihil sunt, sicut clare post sequit̄. Reliquū aut̄ eius deū fecit, & adorat illud & obsecras dicens, libera me quia deus meus es tu. Ideoq; necq; Iudi magister expiscare debet uerbulū unū sine recto intellectu cōtra ecclesiā, diuo Augustino dicente, coloratus error sub Christiano titulo exurgere non potest, sed ex scripturis male intellectis. Ultimo induxit Act. xvij. ubi primū imagines ex toto reijcit, eos manere non sinens, ut tamen faciunt sotiij sui. Magnū est quū doceat Paulus in nomine Ihesu om̄e genua flectendū, & id si ad uocem facimus quā audimus, quare ergo gentia nostra non flecteremus ad imaginē Christi quam uidemus. Christus inq; dixit Matth. xxiij. Tūc apparebit signū filij hominis in celo, quod fortasse & ipsi imaginū expugnatores auferre tentabunt. At quia Christus externū suum signū in celo facturus sit, quare non etiā probi Christiani illud in terris non essent facturi. Nunc ad Paulū breuiter dico eum ibi de idolis loqui, toti enim mundo cognitū est, quā & Iudi magister a suo preceptore Vadiano audiuit, quam fuerit Athenis multipharia idolatria. Breuibus tamen hīc notū faciā, quāliter scripturas dilacerarit. Perpetuo dolendū tenerā & sine culpa iuuentutē famatā sancti Galli ciuitatis eam falsam doctrinā, hocq; uenenum ita imbibere. Principio germanicā interpretatus est, Paulū ciuitatē uidisse uenerari imagines, falsificatū est, quod & ipsius Lutherus sic uertit in alemannū, quumq; uidisset ciuitatem sic idolathicā. Sic & Zwinglius ipse ad simplicium deceptionē ubi in scripturis habet̄ idolū, sicut Corinth. x. prima Iohan. v. uertit, peruertendo imagines posuit, quum ex græco, latino ueteri germanorū, & noua Lutheranorū interpretatione, ubi de idolatria dumtaxat textus loquat̄. Secūdo dilacerauit

CONCLUSIO QVARTA.

dilacerauit scripturas in intellectu, quum Pauli uerba, Dñs
 non habitat in templis manufactis. Hoc namq; inflectere uo-
 luit cōtra templa, quia notū est deum in omī loco esse per suā
 omnipotentā, & diuinā essentiā, sicut per prophetā loquit̃,
 Cœlum & terram ego adimpleo. Et Dauid cxxxviii. Psal. Si
 ascendero in cœlum tu illic es &c. Ideoq; & intellectus falsus
 est, neq; Christianus, quem Iudi magister hic extraxit, deum
 non esse in templis. Sed uerus intellectus deū non esse in tem-
 plis, & idolorū imaginibus secundū gentiliū opinio. *Ter-*
tio scripturas dilacerauit, quia Pauli uerba uiolenta uic cōtra
sacrificiū quod manibus fit, forte pedib⁹ ei seruiturus. Se met
 Paulus exponit, quod aliquorū deus egeat, quo dat̃ intelligi
 quia auferre uoluit falsum gentiliū intellectu, qui suis idolis
 sacrificabant, quasi his egerent. Nos aut̃ Christiani ex Esaia,
 Dauide edocti, scimus deum nō egere sacrificijs nostris, sicut
 neq; eget orationib⁹ nostris, sed nos eo egem⁹. Sicut & quā-
 ro dilacerat Pauli uerba, ubi gentes instruxerat cōtra eorū fal-
 sos deos & idola falsa, deitatē neq; adsimilari argēto neq; au-
 ro sculpto neq; incisso uocat̃ Onnon simile. Non docet dñm
 Ihesum non imaginari. Ideoq; & uos Iudi magister imagines
 non euertite, & si unus doctis credere recusatis, credite tamē
 S. Gregorio, quobis procul dubio maioris fuit intellectus,
 doctis credite Græcis, qui in duob⁹ cōcilijs, in Nicea & Con-
 stantinopoli imaginū expugnatores, ut hæreticos damnaue-
 re. Latinis credite doctis, qui in tribus concilijs Romæ habi-
 tis, similiter fecerūt, probis & antiquis credite germanis, qui
 hanc Felicianorū hæresim in Concilio Franckfordensi dam-
 narunt sub Carolo magno Cæsare. Hic Carolus magnus ci-
 uitatis Thuricensis ædificator, qui & contra eandem heresim
 libros aliquot scripsit, docuitq; qualiter imagines in ecclesia
 retinendæ sint. His credere debetis, & non ita inniti proprio
 capiti & fidutiæ propriæ sapiētiae, ut docet sapiens, ac ita cum
 cōmuni Christiana ecclesia imagines in ecclesia permittere,

Ec

COLLATIO XLVIII.

perque eas ut signa & memorias deum laudare sanctos quoque
uenerari. Hoc uobis animæ corporique uestris utile erit.

LVDI MAGISTER S. GALLI.

Loquitur dominus meus doctor aduersus me, primo me admittisse, memorias imaginum haberi posse, breuiter (ut scitur respondi) ex scripturis non esse tollerandas imagines, quæ uel adorantur uel uenerantur, quare nihil immutauimus, imagines ego nunquam oppugnaui, quod mea nouit superioritas, altaria nunquam dilacerauimus, sed altare uerum & iustum docui Christum, in quo altari fidelibus est sacrificandum seu offerendum. De ecclesiæ usu docui ut ea dumtaxat causa congregationis fidelium teneantur, ad ministrandum sacramentorum ratione. Atqui dominus meus doctor frivolum me lectorum inculpat, non ego me in gessimus, sed rogatus ad hoc ueni, iuxtaque scripturarum mandatum primæ Corin. xiiii. Prophetæ autem duo aut tres dicant, & ceteri diiudicent, quod si alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat, potestis enim omnia prophetare, ut omnes discant, & omnes consolationem accipiant. Quia autem ultra scripturas dicit intelligi de alienis dijs solam esse non potest. Quum Paulus dicat, quod nescientes colitis hoc ego uobis prædico, clare intelligit Paulum illis prohibere altaria & imagines ueri dei iamque altare erexerant. Dicit dominus meus doctor Lutherum caput esse nostrum, quod non est, solus enim Christus caput est nostrum, nosque discipuli eius. Pro me loquor ego, neque me Lutheri, neque Zwinglij, sed Christi libros legere. Dilecte domine doctor, non recte uobis propositum est, Mariam matrem dominam me uaccam mulcendam appellauisse, sicut probare uolo. Ego & Iussle ad Christum duximus, sicut in nostra communitate partim apparet. Imagines gratiosas dicere est imaginibus seruire, contra dei uerbum. Ideoque & hæc idolatria iudicari potest ut alia carnis opera. Quia autem dominus meus doctor loca quædam specificat, cum templo Salomonis illud probans in nouo testamento, solutum est. In Actis de Stefano scriptum est, prædicasse scilicet eum Ihesum crucifixum, qui leuaturum

CONCLUSIO QUARTA.

turus erat atq; soluturus Iudæorū & ritū & morem, propter
quod & lapidatus fuit. Dñs enim clare loquitur iam esse tem-
pus ubi neq; in monte hoc neq; in Iherusalem adorabitur, sed
in spiritu & ueritate. Etiam dicit dñs meus doctor creaturis
tribui, quod soli deo tribuendum est, sermo est neq; sibi con-
stans. Nam si ad solum deum pertinet, creaturis tribui non
potest. Dicitis etiam Esaia me scripta dilacerasse, quod uere
non est. Dicitis illi scribi artificem non esse utilem, quum ibi
stet imaginē non esse utilem, quare ego non falsificandi. Illud
aut quod dicitis, in nomine Ihesu omne genu flectendū, qui
contra hoc est non esse Christianū, sed ad imagines genua fle-
ctere, prohibitū est. De signo quod in cælo uisibile appa-
rebit, ad imagines non deseruit. Neq; nos arguere aut insinu-
lare debetis, quasi illud essemus deposituri. Ultra qd̄ docto-
rem Vadianū allegatis, quia meus fuerit præceptor, legi qui-
dem libros illius, sed in Theologia nusq; ab eo didici. Ex par-
te scholarū nihil eos mi dñe doctor, dū ludi magistri officio
fungebar, informauī quā simplex dei uerbum. Dicitis quoq;
me scripturas falsificasse in uerbo superstitiosos uel idolatras
quod non est, nam sicut dñs meus doctor met confessus est,
gentes imaginibus deseruierunt, quare & imaginū serui ap-
pellantur, ideoq; & ob id simplices non seducuntur, si inter-
preteur imaginū serui quare non sic arguedi sumus. Quod
uero Paulus Petrus & Iohānes loquunt, pro nobis est, quia
imaginū uenerationē prohibent, & Petrus illud abominabi-
le appellat. Secundo scripturas falsificasse dicor in uerbis ubi
ait, Non habitat in templis hominū manib⁹ factis, ego tamen
nudas scripturas legi, neq; adhuc alit̄ intelligere possum quā
cælū esse sedem eius, & terrā scabellū eius, nominiq; eius ma-
gno domū non ædificabimus. Dico itaq; sicut dñs meus do-
ctor, deū esse ubiq; locorū, quis hoc esset negaturus. Tertio
scripturas dilacerasse dicor, in qua dicit̄ deo hominū manib⁹
seruiri nō posse, neq; adhuc aliter intelligere possum, quam

Ee ij

COLLATIO XLVIII.

deum corporalia seruitia nolle, & utiq; se Paulus met exposnit, quum dicit quasi aliquo egeat. Sicut & Psal. ait. carnem uel manducabo, aut sanguinem bibiturus sum, sicut & cum nostris candelis, argento, auro, & ueste, quorū omnium non eget, sed misericordia eget, & iudicij ad proximum. Et utiq; sacrificium manet laudis & orationis, quod indefinenter deo facere debemus, sicq; deo egemus, ut sine eo nihil simus. Quarto iterum scripturas dilacero, in eo quod Paulus dicit, aestimare non debemus deum similem esse argento & auro, intelligi hoc oportere de idolis, ut prius dico Paulum de nostro deo loqui, quum illi iamq; edificarant, quemq; illis iam iam predicabat. Ideoq; & scriptura adhuc manet firma, prohibetq; nobis imaginum seruitia & dei cultum, altaribus, templis, & imaginibus. Sed e contrario nos docet dei cultum in ueritate & in spiritu & in charitate. Ultimo, quia me fideliter monetis Gregorio & concilijs obtemperare, libenter faciam si mihi uerbum dei indicant, nam & ego hereses abhorreo, neq; proprio capiti fidei ac credere uolo, sed me subijcere Christianae ecclesiae, quae a Christo & eius apostolis initium sumpsit, & adhuc praesenter scripta est in diuinis scripturis. Rogo uos mihi domine doctor ab illa me non segregetis. Scio inq; conscientiam meam esse puram coram deo, tantum dixisse uolo.

D. ECKIUS.

Abseq; ullo ordine & disputandi natura acritu. Iudi magister suam responsionem implicauit inuoluitq; tandem in calce manifestam & inauditam dei blasphemiam subintulit, cum hoc sermone suum manifesto mendatio & falsitate coneludit. Breuiter ad causam, dicit se imagines non oppugnasse, quis ergo est in causa, circum sanctum Gallum (ut audio) imaginum statuae euacuatae sunt. Sequenter de templo, ubi se magno circumitu excusat, quod a suis ad legendum uocatus sit. Per Pauli dictum, scire uellem ut se hic lector notum faceret, si uel unus esset ex prophetis, aut quae ei deus specialiter apparuit, quorū neutrum ego credo

CONCLUSIO QVARTA.

credo. Eius ergo electio procul dubio est facta inusitato more, plus ut Paulus ostendit pri. ad Thim. iij. facta. Venit em̄ tempus, quū sanā doctrinā non sustentabunt, sed coaceruabunt sibi magistros pruriētes auribus. Bene scit qualiter Lutherus uoi & damnati euāgelij caput est. Quia uero probaturum se offert dominā nostrā diuā Mariā abbatis uaccā mulcendā non appellasse, ad illos remitto, qui hoc de eo loquuti sunt, sed simplex est iurista, q̄a negatiuā probare uult. Quod ipse cum luffe ad Christū direxerint duxerintq̄, ego dū dico novos Christianos tantum nos ducere cum eorū fide (quum apud eos fides sufficiat) si eos imitaremur, essemus tandē nihil credituri. De Salomonis templo, dicit per Steffanū Act. vii. Abolita esse præcepta legis, uerū est de ceremonialibus, quod autē templū manere debeat, non solū quia illic populus uerbū dei est auditurus, sed quod & illic orandū sit & deo seruiendū, dñs ostēdit Matth. xxi. quādo mercatores eiecit &c. cum Esaia dicens. Domus mea domus orationis uocabitur. Noster uero lector deum æstimat nimis esse magnū, ut ei domus ædificari debeat, quod scripturis contrariū est, Deu. xij. Ne putetis per charē lector maiorē nunc esse deū factū, quam illis temporibus. Dauid ad quē loquutus est iij. lib. Reg. viij. cap. Ait dñs ad patrē meū. Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente tractans, illud autē quod deus rectū & bonū dicit, nihil uult esse lector. Ad dictū Iohan. iij. dñico die responsū est, sed hic populus oportet ut scripturas dilaceret, nā ista uerba (& nūc est) dñs nō dixit de hora ne adoret in monte &c. sicut lector proposuit. Ipse me docere uult quod sermone contrario, & neq̄ sibi constanti usus sim, ubi dixi in scripturis aliquando, quod ad solū deū pertinet, creaturæ tribui in bono intellectu probauitq̄ illud Iudic. iij. ubi si non quietabit, reperiet & hoc ipsum Neemiæ ix. ad quas scripturas nihil respondit. At bonus ille lector adhuc scripturis uti nescit, in quibus reperiet

Ee iij

COLLATIO XLVIII.

non solum dei cōditiones creaturis tribui, sed & deum ipsum
 i Dauidē dicēte Psal. lxxxi. Ego dixi dii estis & filij excelsi oēs,
 quod dictū dñs Ihesus approbavit Iohan. x. Nunc si hæc uer-
 ba tam dure interpretaremur, sicut noui Christiani deuotior
 hominū sermones de imaginibus, in peiori ut possunt sensu
 interpretant, nō posset neq; Christus, neq; Dauid perstare,
 Excusare se conatus est quod scripturas Esaia. xliiij. & apud
 Paulū Petrum Iohannem non falsificarit. Ego autē dico, nun-
 quid & Archinequitia est, idolum & idolatra quam diu stetit
 germana tellus in Christi fide semper interpretatū fuisse idol-
 lum pro falso deo, & falsi dei cultore, usq; ad tempora oppu-
 gnatorū imaginum, qui iam primum in quatuor uel quinque
 annis id pro imaginibus interpretantur. Quod autē ipse Esa-
 iam dilacerarit, & ego prius ueritatem indicarim, libro pro-
 bo, in quo hebraice habet iozre pesel, quod sonat formator
 idoli, græce gliffendes, qui sunt imaginū sculptores, & latine
 plaste idoli, formatores idoli, ide oq; & recte induxi, & ex se-
 quentibus uerbis clare ostēdi eum ibi de idolo loqui, quum
 ad eum dicit tu es deus meus. Argumentū meū quod nos ad
 nomē Ihesu flectamus, quum hoc uel audimus uel uidemus,
 & ob id etiam ad eius imaginem nondū solutū est, de quo me
 ad intelligētes remitto, neq; argumētū de signo in cœlo, ideo
 breuitatis causa circa illa pmaneo. Quia ad dictū redit Act.
 xvij. egoq; respondi de idolis eum loqui, iam plape est osten-
 sum, qualiter cum sua noua interpretatione scripturas dilace-
 rint. In principio uero sermonis sui dixit, scripturas non lo-
 qui de dijs alienis siue peregrinis, quemadmodum ego pro-
 posui, etiam & ipse mea uerba inflexit, de dijs enim alienis in-
 duxi ad dictum Exo. xx. per eum inductum, ibi expresse ha-
 betur. Sed Actuum xvij. Paulus mentionē facit, quod altare
 uiderit dei ignoti, utiq; de Christo nihil sciebant & uero deo,
 prout titulus denotabat. Ideoq; & diuus Hieronymus alio-
 rem habuit intellectū nostro lectore, ostēdens diuum Paulū
 ex hoc

CONCLUSIO QVARTA.

ex hoc titulo ignoti dei causam & ansam accepisse, Christū
prædicandi, & non est quemadmodū proponit lector, docu-
isse Paulum altaria & imagines Christi delere, quum dicat,
uidens simulachra uestra inueni altare ignoti dei, ex quo no-
tate Paulum altaria multa idolorū reperisse iuxta ritum gen-
tilium, a quibus eos retrahere uoluit in sequentibus uerbis,
quare hic sermo totus contra idolatriam deseruit, & idolorū
imagines, & non contra Christianorū imagines. Dicit se nu-
das induxisse scripturas. Ego uero ad hoc dico nō, bonas scri-
pturas falso induxit intellectu. Paulum exponit deum corpo-
ralia nolle sacrificia, quod ibi non dicitur, sed quod horū non
egeat, proq; nouo Christianorū more incedens, ait candelis
non egere, uestibus, sacrificijs &c. Verum est, quia his non
egit, nec eguit unq; habere nihilominus uoluit ut sacrifici-
um Abelis, uestes sacerdotis Aaronis, sacrificiū eorum &c.
O quam ledit eum in oculis candelas ante sacramentū arde-
re cernēs, quum bene doctus doctor Iohannes Oecolampadi-
us in suo nouo obsequiali Basileæ scripserit apud baptismū
duas candelas esse oportere. Hoc autē scandalosum est, deum
misericordia egere & iudicio, quæ pximo impēdimus quod
nunq; comperiet deū scilicet misericordia egere, nos miseri-
cordia egemus dei, deus autē non eget, & si uerū sit misericor-
des erga proximū misericordiā cōsequuturos, hoc firmū per-
seuerat, Dauide Psal. xv. dicente. Ego dixi dño deus meus es
tu bonorū meorū non eges. Ultimo concilijs tantū est fidei ha-
biturus, quantū scripturis probant Concilia. Gregoriumq;
ideo induxi, quippe quod ludi magistrū, ut adhuc iuuenem
& dispositum uirum credere oporteat, tot doctos & sanctos
scripturas melius ipso intellexisse. Ipse autē adhuc primus in
toto orbe est, qui suam nouit cōscientiā mundam esse coram
deo, contra sapientem, contraq; Paulum & Iohannem. Pau-
lus ad Corinth. inquit. Nihil mihi conscius sum, sed in hoc
non sum iustificatus. Dauid ait. Ab occultis meis munda me.
Sapiens.

COLLATIO XLIX.

Sapiens dicit. Nemo nouit si gratia aut odio dei dignus sit. Iohannes dicit. Si dixerimus nos sine peccato esse, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Rogat me Iudi magister ne ipsum ab ecclesia separē, ego uero dico seipsum hoc facere propter ipso doleo, uelut deus uoluntate eius inuerti, sineretque imagines permanere, quemadmodum uniuersalis facit ecclesia, per uniuersum Christianū orbem. Adhuc rogo ut prius.

D. OECOLAMPADIVS.

Christus nobiscum habitat, Amen. Dilecti Christiani, quāuis imaginū oppugnatio mihi nunquam placuerit, quā ipse nollem mihi aut certe alteri ex temeritate aliquid alienari, & ob id plus alicui cōmunitati, speciali mandato non interueniente, & si mea persona, gratia dei, neque imagines nec alium ceremonialē usum ab hominibus erroneam inducūt, adhuc tamen mihi licere non uideo quartae cōclusioni doctoris Eckij subscribere. Primo tum quod ipsa sit obscura, & ut sonat incerta, si uel de omnibus sanctorum imaginibus extendat, & in omne tempus, & in omnes conditiones uel non, hoc si appositum esset, magis esset securū respondere. Partim bene mihi placet, imagines pro laicorum scripturis teneri, si sic res ipsa sterneret. Certū tamen est potius euangelico libro eos carituros quā aliqua imagine. Illud etiā, & si se ita haberet, secundo mihi licere non uideo hic subscribere, quā D. Eckius facis literis nihil probarit hoc confirmando, praecepta enim dei de Cherubin, de aeneo serpente. Salomonis templo nihil probat hoc doceri. Nam deus etiā Abrahamae mandauit filiū suum offerendum, mihi tamen propterea non licet hoc docere. De cornuto dixit argumēto, quum ab eo scriptura exposcat, per quod ianua aperiret multarū circumstantiū doctrinam: si illud non ualeret. Iuxta hoc mentio facta est rebaptisationis dñicae diei, nunc autē alia species est in omnibus his cōclusionibus, quarū dicta habemus contraria, quae non habent rebaptisatores. De die dñica magnum habemus fundamentū pri. Corinth. xvi.

Hic

CONCLUSIO QVARTA.

Hic aut̄ imaginū ratione dicta sunt contradicentia, ut proclamata sunt ab his qui ante me loquuti sunt, qui ut boni patres familias testimonia adportarunt, uetera & noua de uero Bibliae theusauro, quāuis illa parui habitū fuerint. Dictū Exo. xx. correctū est, quasi in duobus locis falso inductū. Primō quod ex uno praecepto duo facta sint, nunc aut̄ bonus ille dñs admiserat alterā partē expositioni deseruire, quāuis legebat illud iuxta naturalē expositionē textus ubi habet̄, non adora bis ea, neq; seruiēs illis, ipse legebat non flectas, uel inclinēs coram eis &c. hic uerbū habetur hebraū his tahauē, quod ex eius originali expositione non mox tendit uel seruit ad uenerationē deo debitā, sed significat uenerabilē inclinationem. Gen. xvij. ubi clare in uno uersu hoc uerbū bis habetur. Item Esa. ij. eius habet̄ radix. Item i. Paralip. xxi. pri. Reg. xxv. & in alijs locis. Sed & græci cōmuniter exponunt illud p hoc uerbum proskynisi, quod etiā apud eos & in presentem diem in cōmuni lingua proskynier appellat̄, & denotat reuerentiā exhiberi in inclinatione & flexione, ideoq; & textus in seipso non infideliter allegatus fuit. Nunc ultra ostēdendū est eum ad nostrū propositū deseruire, deus omnipotēs qui misertus est humano generi, quod in profunda cognitione per casum Adā nouit restituendū, uoluitq; illud sui nobilis originis memoriam facere, hominē non minus esse cæteris creaturis, noluit illū habere declinū, ut sit per imagines quādo uenerant̄. Item quod praeedit, non habebis deos alienos, hoc uerbulū alienos late extendit̄. In quo etiā docemur nihil iuxta deum collocare, cōmuniter enim ante dñj sunt, quādo ad creaturas potius refugit̄ quam ad deum, & post error ille firmatur per imaginū erectionem. Neq; illud excusatio est, quum dicitur nos bene scire lapides & ligna non esse sanctos, hanc etiam glossam & Iudæi & Gentes etiam bene nouerunt. Iudæi cōmuniter stellis & angelis attribuerūt, deum per eos operari, & ob id opinati sunt sese deo honorē impendere, si illis ima-

Ff

COLLATIO XLIX.

gines erigerēt, sed hæc gentiū erat imitatio. Paulus in epistola ad Ro. i. cap. quater ostendit cor sapiētes cognouisse deū, sed in imaginū factura peruerterunt ueritatē in mendacia, & uenerati sunt, seruiēntq; creaturæ iuxta creatorē. Stat propositio para quod iuxta est & non supra deum, quod etiā & nos ultra cogit, ideoq; in nostris prædicationibus non ad imagines dirigimus, sed magis abducimus, uelutq; deus & etiā interiores imagines, per quas a deo retrahimur seu impedimur, nostris cordibus deciderent, sicut Hieremias ait, Laua a malitia cor tuum, & præcipue iij. capite. Si abstuleris ab hominationem a facie mea, hoc est ne uideam, non cōmoueris. Esa. ij. Zacha. xij. inuenimus in Christi aduentu solū Christum exaltandū, & omnis idolorū factura penitus peribit, hoc in nouissimo die completa perficitur. At nunc qui uerus Christianus esse uolet, omniū imaginū uerecundabitur, quod non purius suo deo deseruiat. Doctor Eckius proposuit ex Damasceno Christo nondum incarnato, imagines fuisse prohibitas, sed post incarnationē hoc utile sit. Hoc primo non quadrat, quia & Christus etiā suam naturalem carnem in cœlum assumpsit, illo discipulis ostendens, hanc hic non prodesse. Secundo ueteris testamenti homines grossioris intellectus, nihilominus æque Christi aduentū expectarunt, quod scilicet uenturus sit, sicut nos fatemur eum iam uenisse. Nūc autē noluit deus populo cerimonijs grauato imagines concedere, quanto minus his in nouo testamento qui spirituales appellantur, quos per uerbum suum regere uult & docere. Quare etiā & illa similitudo nihil ualet de speculo, quum per uerbū clarius uideamus, quam per imagines in ij. epistola ad Corinth. de Christo sic dicit Paulus. Nos uero omnes reuelata facie gloriā dñi specularē Deut. vi. Diligenter nobis demandatur contemplatio uerbi dei, ut illud cogitemus siue in domo simus, siue in uia, dormiamus siue suragamus, & ut signum in manibus ligemus. Ex quo respondet monitioni

CONCLUSIO QVARTA.

monitioni doctoris Eckij facta, his qui in campo uel ambulānt uel equitant, & ad deuotionem monentur per imaginum intuitum. Hij namq; se met corrigere debent ut Chr stiani negligentes, quod locata praesenti egeat imagine siue signo. Puer in q̄ qui parentem uere diligit, patris praecpta tam meditatatur profunde in corde suo, ut absq; ullo alio signo paternis praecptis obtemperat. Magna nobis est uerecundia per creaturarū quotidianum usum nos per se, deo sumus ingrati, multo melius deum cognosceremus si orbis totus nō plus quam imago doceret, sed & imagines pictae in obliuionē ueniunt. Ultimo hoc ex Actis inductum, forte est argumentū, sicut em̄ in historia reperimus, titulus erat ignotis dijs, quūq; & noster uerus deus ignotus erat eis, ad quem solum Paulus dirigere uolebat, scriptura nobis nominat ignoto deo, quasi praedicare uoluerit, uos gentes utcunq; cum uestris idolis faciatis, non est utiq; deus quem praedico talis deus, qui eiusce modi exteriori cultu uenerari exposcit. Corda namq; quaerit munda. Ideoq; & diuus Iohannes in epistola sua, quando nobis uerum deum descriperat, eo concludit. Filioli custodite uos a simulachris, omnis aut̄ imago simulachrū fit, quando cor alicui imagini impeditur. Volunt nos Euangelistae a creaturis abstrahere, ideoq; & idolum bene est pro imaginibus interpretatum, sic namq; & Lactantius est interpretatus. Sed & Origenes contra Celsum, qui dicunt simulachrum a similitudine nomen habere, & nō mox id sit quod designet, deus aut̄ ueritatis, amat ueritatem. Illū ergo meū intellectū ex scripturis uolo esse notum & manifestatū de hoc ultra non disputaturus, sicutaq; conclusum sit & scripturis comendatum.

D.ECKIUS.

In nomine tuo domine Ihesu Christe, Amen. Gratiosi, fauorabiles & praecptores dñi. Quum multis sermonū circuitibus tempus inane coneris, & uos procul dubio alijs negotijs onerati estis, & iam plus centum horis extitit disputatum,

Ff ij

COLLATIO XLIX.

ex quibus dominationes uestræ plane accipere & intelligere possunt, quis suam doctrinam diuino uerbo defendit ac manent tenuit, & quis non. Ex quibus & uestris subditis bene nouistis quid illis bonum ac salutare sperandū. Nunc protestor exinceps ad nihil aliud me responsurū, nisi necessitas hoc exproscat, & causam tangat, alios uero circumitus uitabo, scilicet **fastidum enim est singula persequi tendicula**. Breuius igitur nunc respondeo doctori Oecolampadio cum mea conclusio ne manens apud sanctā ecclesiam, sanctaq; concilia. Quod Abrahæ præceptū est offerre filium suum, personale fuit, sed imagines Cherubin & æneiserpētis uniuersam Iudeorū congregacionem. Exo. xx. Vtiq; dñs Linck securū dum Zwinglianam conditionem textum falsificauit, quum quatuor uerbis usus sit, flectere, inclinare, uenerari, adorare, & omnis textus duo dumtaxat habeat. Quia uero doctor eum excusare nititur, quia schaha hebraice flectere & inclinare ad ea significet, uerum est si in kal ponatur, sed in hispanhel uti est solitū pro adorare, sicut hic de quo me ad Complutensem remitto, aliosq; linguæ hebraicæ peritos. Et sic exposuit Chaldaicus græcus & latinus textus, sed & Lutherus ipse in suo germano dicēs, non adorabis ea. Dicit se scire hoc uerbum proskineo cōmuniter apud græcos pro adorare accipi, ideoq; & per eum dño Linck nihil adiutū est. Quia uero uoludæos & gentes excusare nititur, eos æque sciuisse lapides & ligna deum non esse, nihil ad nos. Scimus enim eos ueri dei oblitos, adorasseq; alienos deos, qui communiter demones fuere in gentiū imaginibus absconditi. Etsi igit; plariq; docti oppositū nouerunt, permanserūt nihilominus in cōmuni errore ac idolatria ob idq; correcti sunt ad Ro. i. Esa. ij. ca. dicit expresse de idolis. Tremēdū doctor sermonem protulit nos Christianos imaginū pudesceri debere, nos aut; alterius sum^o opinionis. Iudæus quispiā pudesciat sui glauci circuli, uestib^o suis affixi. Nos uero Christiani gloriabimur, honorem æstis

manes

CONCLUSIO QVARTA.

mantes, quod ante oculos intueamur, signa Ihesu crucifixi
quorum etiã diuus Paulus gloriatur se in suo corpore portare,
sicut ad Galat. vi. ait. Verecundiã siue scandalũ ex imaginib⁹
facere satagit, quasi signa sint imperfectionis, quod eorum ege
amus. Nunc autẽ ego nõ credo Christianos novos ex toto an
gelos esse, ita quod signorum exteriorum nõ egeant. Nos dicimus
dñe imperfectũ nostrũ uiderunt oculi tui, nostrã recognosci
mus debilitatem hic in terris. Compatitur nobis pauperibus
hominibus omnipotens deus, ideoq; & sacramenta in exter
na specie ecclesiã dereliquit. Si hoc uerum esse deberet, pu
dorem & uerecundiã nobis Christianis esse, externis nos uti
signis, oporteret & uerecundiã esse uti sacramentis. Argu
mentum Damasceni cum dicto Deute. iij. ualidum iam fuit
mille annis, manebit adhuc longiore tempore, scripturis cõ
mitto. Exemplum meum de cõspicilijs uult annihilare, ea de
caussa, quippe quod uerbũ clarius picturis, uerum aio iuxta
intellectũ cuiusquam. Nam homo simplex illud melius per
picturas percipit & intelligit. Ad hæc uerbũ exterius expres
sum signũ est transiens, quum imago maneat. Crucifixi em̄
imago multis annis pertranseuntes, monet Christi passionis,
ubi non semper quis astans moneret dominicæ passionis re
cordari. Adportat Lactantium simulachrum imaginem ap
pellari ita. Idolum autem falsum deum significat, cuius dei
Idolum templum appellatur. Actuum xvij. sufficienter est
enumeratum, quod Athenienses expresse nominat idolatras.

Inductioq; doctoris de ignoto deo nihil contra nos facit.

Quum enim illis Christum notum facere cupiebat, ne
cessarium ei fuit prius eradicare cultum idolorum
de quo me ad hodierna scripta remitto, cum
adiuncta petitione mea sicut in alijs ar
ticulis factum est.

Ff iij